

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри професійного, неолімпійського та адаптивного спорту
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
доктора наук з фізичного виховання і спорту,
професора Когут Ірини Олександрівни
на дисертаційну роботу Го Шенпен
за темою «Система поточного контролю спеціальної працездатності
кваліфікованих боксерів»,
що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. У сучасному боксі відбуваються певні трансформації, що пов'язані заохоченням активності боксерів, зростанням інтенсивності та видовищності змагального бою. Відповідно до сучасних вимог змагальної діяльності у боксі необхідно внести корективи до побудови процесу підготовки кваліфікованих спортсменів. Зміни у навчально-тренувальному процесі боксерів передбачають підвищення вимог до контролю функціонального стану їх організму. Функціональний стан організму спортсмена відображає інтегральний комплекс характеристик, що відповідальні за ефективність тренувальної та змагальної діяльності.

Аналіз сучасних досліджень, присвячених дослідженню комплексного контролю у єдиноборствах, свідчить, що більшість робіт спрямовані на вивчення окремих характеристик функціонального стану спортсменів в різних умовах тренувальної та змагальної діяльності. Однак, актуальними для сучасної спортивної науки залишаються дослідження щодо обґрунтування та розробки інформативних критеріїв системи поточного контролю спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів для оптимізації процесу підготовки при підготовці до головних змагань року.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр., згідно з темою кафедри психології і педагогіки 2.19 «Технології психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627) та Плану науково-

дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290), а також за темою кафедри спортивних єдиноборств та силових видів спорту 2.6 «Науково-методичний супровід тренувальної та змагальної діяльності кваліфікованих спортсменів у єдиноборствах та силових видах спорту» (номер держреєстрації 0121U108940). Роль автора, як співвиконавця, полягає в обґрунтуванні та розробці інформативних критеріїв системи поточного контролю за спеціальною працездатністю кваліфікованих боксерів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення та висновки, що сформульовані у дисертаційній роботі Го Шенпен, відповідають меті та завданням роботи, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними.

Досягнення мети дослідження передбачає поступове вирішення п'яти завдань:

1. Дослідити теоретико-методичні передумови вдосконалення систем поточного контролю спеціальної працездатності в спортивних видах єдиноборств.
2. Вивчити особливості психофізіологічних характеристик та їх зв'язок із спеціальною працездатністю кваліфікованих боксерів.
3. Обґрунтувати та розробити кількісні критерії поточного контролю спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів.
4. Провести апробацію надійності розроблених критеріїв поточного контролю спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів в умовах тренувальної діяльності.
5. Розробити практичні рекомендації для тренерів та спортсменів для контролю спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів.

Достовірність отриманих результатів ґрунтується на коректному використанні методів наукового дослідження, достатній тривалості дослідження (три роки), значній кількості досліджуваних спортсменів (42 кваліфікованих спортсмени), належному опрацюванню джерельної бази (172 інформаційних джерела).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що **дисертантом уперше:** застосовано комплексний підхід до оцінки психофізіологічних характеристик у кваліфікованих боксерів із різним рівнем спеціальної працездатності; встановлено зв'язок між спеціальною працездатністю із психічним станом кваліфікованих боксерів; визначено, що високий рівень спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується балансом процесів збудження та гальмування у центральній нервовій системі; встановлено, що прояв спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується високими значеннями функціональної рухливості нервових процесів; з'ясовано, що високий рівень спеціальної працездатності забезпечується проявом вербального інтелекту у кваліфікованих боксерів; встановлено, що високий рівень спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується балансом між симпатичною та парасимпатичною ланками автономної нервової системи; розроблені кількісні критеріїв поточного контролю спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів.

Крім того, доповнено та розширено: існуючі дані про особливості стресостійкості у кваліфікованих боксерів із різним рівнем спеціальної працездатності; наукові дані щодо інформативних критеріїв поточного контролю за спеціальною працездатністю у кваліфікованих боксерів; наукові дані про важливість врахування нейродинамічних, когнітивних та вегетативних характеристик для отримання об'єктивної інформації про функціональний стан та рівень прояву спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці індивідуальних критеріїв спеціальної працездатності для кваліфікованих боксерів; індивідуальній корекції тренувального процесу кваліфікованих боксерів; створенні індивідуальних програм техніко-тактичної підготовки кваліфікованих боксерів з урахуванням вікових груп. Результати проведених досліджень впроваджено в практику тренувального процесу КДЮСШ «Ніка» та ДЮСШ «Олімпієць», що підтверджено відповідними актами.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертаційна робота має логічну структуру, що відповідає вимогам, та складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено методологію дослідження, наукову новизну і практичну значимість роботи, відображено особистий внесок автора, наведено дані про апробацію роботи та впровадження отриманих результатів у практику, подано інформацію про публікації, структуру та зміст роботи.

У першому розділі «Сучасні уявлення про контроль за спеціальною працездатністю та функціональним станом у спортивних єдиноборствах» представлено узагальнення наукової інформації щодо інформативних складових поточного контролю при підготовці спортсменів-єдиноборців; психомоторних та нейродинамічних властивостей і їх значення для системи поточного контролю; характеристики прояву когнітивних функцій та їх значення для поточного контролю у спортивній діяльності; особливостей прояву стресостійкості як інформативної складової поточного контролю у спорті; функціональної асиметрії півкуль головного мозку як складової поточного контролю у спорті; особливостей контролю за функціональним

станом єдиноборців; проявів спеціальної працездатності у єдиноборствах та особливостей процесу індивідуалізації; аналізу методичних підходів до формування структури поточного контролю в єдиноборствах.

Здобувачем з'ясовано, що для здійснення якісної диференціації спортсменів необхідно мати об'єктивні критерії, беручи їх до уваги можливо з високим ступенем надійності визначати пріоритетні напрями підготовки і способи реалізації у змагальній діяльності спортсменів-єдиноборців. Кількість критеріїв дуже велика і різноманітна, і тому проблема визначення індивідуалізації тренувального процесу спортсменів залишається не остаточно вирішеною.

У результаті аналізу спеціалізованої літератури здобувачем з'ясовано, що дослідження нейродинамічних функцій є самим інформативним методом контролю за поточним психофізіологічним станом спортсмена. Дослідження основних властивостей центральної нервової системи спортсмена дає можливість здійснювати якісні або кількісні порівняння індивідуальних та типологічних властивостей у спорті для визначення схильності, обдарованості і таланту.

На думку здобувача, на сучасному етапі розвитку боксу недостатньо розроблено систему поточного контролю, його кількісні та якісні критерії для оцінки психофізіологічного і функціонального стану та спеціальної працездатності кваліфікованих спортсменів, що й актуалізує необхідність проведення запланованих досліджень.

У **другому розділі** «Методи та організація дослідження» для реалізації поставлених у дисертаційній роботі мети і завдань автор охарактеризував комплекс взаємообумовлених методів дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення спеціальної вітчизняної і зарубіжної наукової літератури та матеріалів мережі Інтернет; дослідження стану психофізіологічних функцій як складових поточного контролю кваліфікованих боксерів (тест на визначення витривалості (сили) нервової системи (модель двохвилинного максимального теппінгу), тест на

визначення балансу нервової системи, тест на визначення функціональної рухливості нервових процесів); тестові завдання для оцінки когнітивних функцій (комплексна методика «Перцептивна швидкість», методика «Встановлення закономірностей», тестове завдання для оцінки властивостей пам'яті, методика «Пам'ять на слова», тестові завдання для оцінки окремих розумових операцій, методика «Порівняння чисел» (за величиною), методика на визначення стресостійкості); оцінювання психічного стану особистості; дослідження стану вегетативної регуляції ритму серця; визначення показників спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів за методом хронодинамометрії; методи математичної статистики.

Організація дослідження була побудована у чотири етапи, на кожному з яких послідовно розв'язувалися поставлені наукові завдання. Загалом у дослідженнях взяли участь 42 кваліфікованих спортсмени НУФВСУ та спортивних шкіл м. Києва.

У **третьому розділі** «Особливості структури поточного контролю за спеціальною працездатністю кваліфікованих боксерів» у результаті проведених досліджень здобувачем встановлено, що спеціальна працездатність у кваліфікованих боксерів визначається високим рівнем психічного стану, зниженням рівня втоми та тривоги. Одночасно, виявляється, що внутрішній емоційний дискомфорт спостерігається у боксерів із зниженим рівнем спеціальної працездатності. Наявність балансу між процесами збудження та гальмування у центральній нервовій системі, а також продуктивність та швидкість зорового сприйняття забезпечують боксеру високий рівень спеціальної працездатності. Високий рівень спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується високою лабільністю нервової системи та швидкістю переробки зорової інформації із одночасним контролем за спонтанними діями в умовах моторного реагування.

Отримані результати також засвідчили, що у боксерів із високим рівнем спеціальної працездатності спостерігається баланс між процесами збудження і гальмування, а у боксерів із зниженим рівнем працездатності – переважання процесів збудження. Крім того, виявлено зв'язок між якістю та швидкістю сприйняття зорової інформації та спеціальної працездатністю у кваліфікованих боксерів. Одночасно, високі значення імпульсивності у боксерів із низьким рівнем спеціальної працездатності свідчить про наявність спонтанних, не підготовлених дій під час реагування на зовнішні подразники.

Водночас, проведений кореляційний аналіз засвідчив, що для групи боксерів із зниженим рівнем спеціальної працездатності актуальним є спрямованість тренувального процесу із застосуванням короткоциклових інтервалів максимальних рухів для покращення рівня лабільності нервової системи, що сприятиме зростанню рівня працездатності.

Крім того, здобувачем встановлено наявність достовірно вищого рівня стресостійкості у боксерів із зниженим рівнем спеціальної працездатності, ніж у боксерів із високим рівнем працездатності. Отриманий факт вказує на більший досвід та більш досконалі механізми стрес резистентності у боксерів із зниженим рівнем спеціальної працездатності. Це свідчить про відсутність тотожності між спеціальною працездатністю та стресостійкістю.

Дослідження когнітивних функцій у кваліфікованих боксерів виявило, що високий рівень спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується проявом вербального інтелекту із активацією психічних функцій уваги, швидкості зорового сприйняття, операційного та логічного мислення. У боксерів із зниженим рівнем спеціальної працездатності для забезпечення тренувального процесу мають значимість показники невербального інтелекту.

Дослідження варіабельності ритму серця встановило, що ортостатичне навантаження призводить до посилення ступеня напруження системи регуляції ритму серця у кваліфікованих боксерів, однак ці зміни більш виражені у спортсменів із зниженим рівнем спеціальної працездатності. У

боксерів із високим рівнем спеціальної працездатності спостерігається баланс між симпатичною та парасимпатичною ланками автономної нервової системи в стані спокою.

У четвертому розділі «Розробка кількісних критеріїв поточного контролю за спеціальною працездатністю кваліфікованих боксерів» представлено інформацію щодо результатів проведеного факторного аналізу, який дозволив встановити, що високий рівень спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів забезпечується оптимальним рівнем функціонального стану, когнітивним ресурсом та станом невербальних функцій, пов'язаних із сприйняттям та переробкою інформації. У кваліфікованих боксерів рівень спеціальної працездатності забезпечується оптимізацією функціонального, психічного та когнітивного ресурсів організму.

Автором розроблені кількісні критерії поточного контролю за спеціальною працездатністю у кваліфікованих боксерів, які дають можливість диференціювати спортсменів за рівнем прояву спеціальних якостей.

Проведені дослідження кваліфікованих боксерів з високим рівнем працездатності виявили, що 60 % спортсменів в даній групі мають високий рівень рейтингу спеціальної працездатності, у 28 % боксерів було виявлено вище середнього рівень, у 12 % зафіксовано середній рівень. У той же час, у 30 % боксерів групи із зниженим рівнем спеціальної працездатності спостерігається вище середнього рівень рейтингу працездатності, 35 % демонструють середній рівень, 20 % – нижче середнього рівень та 15% – низький. Високого рівня рейтингу спеціальної працездатності серед боксерів даної групи не виявлено.

Для визначення надійності та інформативності розробленого рейтингу спеціальної працездатності у кваліфікованих боксерів здобувачем було проведено рейтингове оцінювання серед боксерів контрольної групи. Для цього було проведено дослідження по визначенню абсолютних значень

інформативних показників, що складають рейтинг спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів.

Проведений аналіз встановив значення інформативних показників, що входять до визначення рейтингу спеціальної працездатності боксерів контрольної групи. Отже, високий рівень рейтингу спеціальної працездатності серед боксерів контрольної групи мають 38 %, вище середнього – 13 %, середній – 35 %, нижче середнього – 7 % та низький – 7 %. Здобувачем було доведено надійність та інформативність запропонованого підходу щодо визначення рейтингу спеціальної працездатності для кваліфікованих боксерів.

У п'ятому «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» розділі представлено аналіз та узагальнення результатів дослідження. На підставі цього сформульовано наукові положення, що є новими даними, а також ті, які доповнюють та підтверджують існуючі результати досліджень інших авторів.

Здобувач шляхом виконання поставлених у роботі завдань і отриманих результатів формулює висновки, які узгоджуються з даними, наведеними в основних розділах роботи, і дозволяють судити про ступінь реалізації поставлених завдань і досягнення мети роботи. Роботу завершують практичні рекомендації, додатки та список використаних джерел.

Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях. Результати роботи повною мірою відображено в наукових публікаціях. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 10 наукових праць: 6 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України; 4 публікації апробаційного характеру.

У дисертаційній роботі відсутні порушення академічної доброчесності, робота містить результати власних досліджень, використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні, проте окремі положення мають дискусійний характер та потребують корекції чи уточнень. У контексті викладеного вище доцільно зробити такі зауваження та пропозиції:

1. Розділ 2 «Методи і організація дослідження» описаний на 39 сторінках, а розділи 3–4, де представлені результати власних досліджень, складають разом 65 сторінок. Варто звернути увагу на співвідношення обсягу матеріалу в розділах, максимально зосереджуючись на представленні даних, що характеризують результати власних досліджень. У розділі 2 задля його скорочення можна не деталізувати опис загальноприйнятих методик, а зробити посилання на джерела, де ці методики ґрунтовно описані.

2. Методи дослідження, що представлені у вступі, на початку розділу 2 та під час їх характеристики, не співпадають.

3. Слід більш коректно ставитись до кількості посилань на представлені у дисертації наукові положення. Зокрема, на сторінці 58 на одну наукове твердження зазначено 30 посилань.

4. Оформлення окремих рисунків і таблиці в дисертаційній роботі не відповідає вимогам (рис. 3.3 (с. 80); табл. 3.6 (с. 80); табл. 4.2 (с. 97) та інші).

5. Існують орфографічні, лексичні, пунктуаційні огріхи.

Зазначенні дискусійні питання та зауваження не є принциповими та не знижують загальної позитивної оцінки, наукової та практичної значущості результатів дисертаційного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Го Шенпен за темою «Система поточного контролю спеціальної працездатності кваліфікованих боксерів», є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичне значення, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від

31.05.2019) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Го Шенпен заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

професор кафедри професійного,
неолімпійського та адаптивного спорту
Національного університету
фізичного виховання і спорту України,
доктор наук з фізичного виховання та спорту,
професор

І. О. Когут

Підпис Когут І. О. засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Г. С. Машеренкова